

Indledningskollekterne i alterbogen 1992

Af Holger Villadsen

Ifølge folkekirkens autoriserede højmesseordning fra 1992 afsluttes gudstjenestens indledning med, at præsten fra alteret beder en kollekthøn, hvortil menigheden svarer: "Amen". Næste led i højmissen er den første af de bibelske læsninger.¹ Sådan har det været i den danske højmesseordning siden reformationen. Både i Kirkeordinansen 1539 og i Kirkeritualet 1685 er der i højmessens indledning en kollekthøn, som præsten beder fra alteret forud for den første bibelske læsning. Der var en tilsvarende bøn i den latinske liturgi forud for reformationen. Denne bøn har rødder i en romersk liturgitradition gående tilbage til oldkirken og den tidlige middelalder.

Alterbogen 1992 indeholder derfor – ligesom de tidligere danske alterbøger – indledningskollekter til alle kirkeårets søndage og helligdage. Normalt er der to kollekter, enkelte dage er der tre kollekter. Kollektene er nyoversat i den seneste fase af biskoppernes revisionsarbejde forud for autorisationen af højmesseordningen og alterbogen den 12. juni 1992. Nyoversættelsen skete under inddragelse af medlemmer fra den tidligere liturgikommission. Noglepersoner i denne sammenhæng er Anna Sophie Seidelin, men

¹ *Den Danske Alterbog*. Autoriseret ved kgl. resolution af 12. juni 1992 (Gudstjenesteordning for Den Danske Folkekirke), København 1992. Højmesseordningen blev autoriseret som en del af alterbogen og findes her s. 7-38. Indledningskollekten er anført som højmesseordningens pkt. 5, s. 8-9.

derudover deltog også biskop Johs. W. Jacobsen og professor Christian Thodberg.

Tekstgrundlaget for nyoversættelsen er originale tekster. Originalversionen af den første kollekt er (normalt) de tyske bønner fra reformationstiden af Veit Dietrich. For den anden kollekts vedkommende er originalversionen de latinske indledningskollekter i *Missale Lundense* fra 1514.² De latinske indledningskollekter blev brugt op gennem hele middelalderen og kan findes i de senmiddelalderlige missaler, der blev bogtrykt i tiden lige forud for reformationen. De kaldes derfor ofte ”missalekollekter”, men de er betydeligt ældre end de senmiddelalderlige missaler. Ordlyden og indplaceringen i kirkeåret er stort set uforandret i forhold til den tekstform, der kan findes bevaret i eksempelvis *Sacramentarium Gregorianum* (*Hadrianum*) fra tiden omkring år 800.³

Denne artikel handler om overvejelserne og forslagene vedrørende indledningskollekterne i det officielle danske revisionsarbejde i perioden fra 1970, hvor kirkeministeren nedsatte en liturgisk kommission, og frem til 1992, hvor *Den Danske Alterbog* med tilhørende højmesseordning blev autoriseret og trykt på grundlag af en indstilling fra biskopperne.

² Grundbogen vedr. kollekterne i dansk liturgi må fortsat siges at være: *Gudstjenestekollekterne. Den ældre og yngre række, med indledninger, tekster, forslag og historiske noter*, ved et arbejdsudvalg nedsat af Theologisk Oratorium, (For Kirke og Theologi, 4-5), Bringstrup 1953. I denne tekstsamling findes også aftrykt de latinske missalekollekter fra *Missale Lundense* 1514 og de oprindelige tyske versioner fra 1540’erne af Veit Dietrichs bønner til kirkeårets evangelieperikoper.

³ Der findes en ældre tekstkritisk udgave ved Hans Lietzmann: *Das Sacramentarium Gregorianum nach dem Aachener Urexemplar*, (Liturgiegeschichtliche Quellen, Heft 3), Münster 1921. Udgaven er genoptrykt flere gange, og der findes andre udgaver af sakramentariet. Jf. endvidere *Gudstjenestekollekterne* 1953, s. 9-11.

Liturgikommissionen 1970-1987

Foranlediget af en henvendelse fra biskopperne nedsatte kirkeministeren i 1970 en liturgisk kommission, som fik en todelt opgave. Først skulle den i løbet af kortere tid udarbejde et forslag til en nænsom revision af højmessens, herunder også dåb og nadver. Derefter skulle den i løbet af ca. 5 år udarbejde et forslag til endelig revision af ritualbog og alterbog.⁴

Baggrunden for nedsættelsen af liturgikommissionen i 1970 var blandt andet, at der i årene forud havde arbejdet et udvalg nedsat af biskopperne, men ingen af udvalgets forslag var blevet autoriserede; de havde kun været i brug på prøve. Biskoppernes udvalg var blevet nedsat på et bispemøde i 1953. Første del af arbejdet blev afsluttet i 1958 med udsendelsen af den såkaldte ”Prøvealterbog”, som indeholdt forslag til nye indledningskollekter og en tredje tekstrække.⁵ Der var i Prøvealterbogen to indledningskollekter til hver søndag og helligdag, dels en kollekt af Veit Dietrich og dels en missalekollekt.

Kirkeministeriets liturgikommission fra 1970 afsluttede første del af sit arbejde i 1971 med *Betænkning om en foreløbig revision af højmessens*. Kommissionen havde blandt andet arbejdet med en nyoversættelse af kollekterne, men henviste afslutningen af dette arbejde til anden fase af kommissionens arbejde.⁶ Indtil det endelige kollektforslag foreligger, foreslog kommissionen i stedet, at

⁴ Jf. Kirkeministeriets liturgiske kommission: *Betænkning om en foreløbig revision af højmessens*, (Betænkning nr. 625), København 1971, s. 5-6. (I det følgende forkortet: Betænkning 1971).

⁵ *Forslag til alterbog for Den danske evangelisk-lutherske Folkekirke. Kollekt, lektier, epistler og evangelier samt Jesu Kristi lidelses historie*, København 1958. (Forkortet: Prøvealterbogen 1958). Bemærkninger til indledningskollekterne findes s. 7-9.

⁶ Betænkning 1971, s. 7.

kollekternes antal nedskæres til 25, der så til gengæld i de fleste tilfælde bruges på flere søndage. Hvad angår kollekternes tekst, foreslog kommissionen, at man bruger den foreliggende tekst i den daværende alterbog.⁷ Denne tekst var senest blevet revideret i 1923.

Liturgikommissionens forslag fra 1971 blev autoriseret ved kgl. resolution af 20. november 1972 og derefter trykt i 1973 med titlen: *Foreløbige Ændringer i Ritual- og Alterbog*.⁸ Det var muligt at bruge de foreløbige ændringer, herunder periodekollekterne, indtil autorisationen blev ophævet igen i 1992.

Den første egentlige delbetænkning fra liturgikommissionen udkom i 1975 og handlede om de bibelske læsninger i gudstjenesten.⁹ Hovedsagen i betænkningen var et forslag om, at der skulle være en indgangslæsning fra Det Gamle Testamente, og at epistlen fra Det Nye Testamente skulle læses som udgangslæsning i gudstjenestens afslutning umiddelbart før den aronitiske velsignelse. Betænkningen indeholdt ikke indledningskollekter, og under de praktiske bemærkninger står der, at underudvalget havde overvejet, om kollekten helt kan bortfalde. Men indtil videre foreslog udvalget, at man anvender periodekollekterne fra *Foreløbige Ændringer* 1972.¹⁰

Liturgikommissionens endelige forslag til alterbog udkom som en betænkning i to bind i 1985.¹¹ I selve alterbogsforslaget var der to tekstrækker. Til første tekstrække var der en helt ny indledningskollekt, en gammeltesta-

⁷ Betænkning 1971, s. 7.

⁸ *Foreløbige Ændringer i Ritual- og Alterbog. Autoriseret ved kgl. resolution af 20. november 1972*, udgivet ved Kirkeministeriets foranstaltning, København 1973.

⁹ *De bibelske læsninger i gudstjenesten*. Betænkning afgivet af Kirkeministeriets liturgiske kommission (Betænkning nr. 750), København 1975. (Forkortet: Betænkning 1975).

¹⁰ Betænkning 1975, s. 223.

mentlig indgangslæsning, en prædiketekst fra et af evangelierne og en udgangslæsning fra de nytestamentlige breve. Til anden tekstrække var der også en helt ny indledningskollekt, en gammeltestamentlig indgangslæsning, samt en prædiketekst fra et af evangelierne. Udgangslæsningen i anden tekstrække var den samme som til første tekstrække.

I betænkningen fra 1971 om den foreløbige revision af højmessens lod det til, at kommissionen overvejede en nyoversættelse af alterbogens hidtidige kollekter, men det havde man opgivet i den endelige betænkning fra 1985. Hovedforfatteren bag de nye kollekter i alterbogsforslaget var Anna Sophie Seidelin, der var medlem af liturgikommissionen, og hun skrev i indledningsbindet et afsnit om betænkningens forslag til nye kollekter.¹² Det fremgår af denne indledning, at hun havde været i færd med lave en nyoversættelse, både af Veit Dietrich-kollekterne og af missalekollekterne, men at kommissionen havde afgjort sig for at fremlægge et forslag til helt nye kollekter, samt at der skulle være en kollekt til hver af de to tekstrækker.¹³

Biskopperne 1987-1992

Liturgikommissionens alterbogsforslag fra 1985 kunne tages i forsøgsmæssig brug fra første søndag i advent 1985, og det var der en del pastorater, der ønskede at gøre. Det var frivilligt, om man lokalt ønskede at medvirke, og det forudsatte desuden, at præst og menighedsråd var

¹¹ *Forslag til Alterbog*. Betænkning afgivet af Kirkeministeriets liturgiske kommission (Betænkning nr. 1057), København 1985. (Forkortet: Betænkning 1985). Dette bind indeholder kun selve forslaget. Derudover blev der udgivet et særskilt bind 2 med en indledning til forslaget.

¹² Anna Sophie Seidelin: "Indledning til Kollektforslag", Betænkning 1985, s. 40-46.

¹³ Seidelin 1985, s. 43-44.

enige. Ca. 250 pastorater (eller måske lidt flere) ønskede at afprøve alterbogsforslaget, herunder også de nyformulerede indledningskollektter.

Biskopperne blev i slutningen af 1986 af kirkeministeren spurgt, om de kunne anbefale forslaget til autorisation. Og i januar 1987 svarede de ministeren, at de ville udtale sig, når der havde været mulighed for at afprøve alterbogsforslaget over to kirkeår.¹⁴

I begyndelsen af 1988, hvor der havde været mulighed for at afprøve alterbogsforslaget i to år, indkaldte biskopperne i hvert stift udtalelser fra de pastorater, der havde afprøvet forsøgsordningen. Andre havde også mulighed for at udtale sig om alterbogsforslaget. På nogle punkter var der almindelig tilslutning til liturgikommissionens forslag. Det gjaldt for eksempel forslaget om at indføre en gammeltestamentlig indgangslæsning og forslaget om kun at have én evangelielæsning, nemlig den tekst der skulle prædikes over. På andre punkter var udtalelserne mere forbeholdne og spredte. Det gjaldt blandt andet de nye indledningskollektter af Anna Sophie Seidelin. De fleste af brugerne var positive over for de nye kollektter, mens de fleste af ikke-brugerne var kritiske.¹⁵

Biskopperne mente ikke, at de på den baggrund kunne anbefale alterbogsforslaget til autorisation i den foreliggende form, men at det på den anden side ville være problematisk, hvis arbejdet med en liturgirevision endnu en gang skulle starte helt forfra. Derfor besluttede de sig på et bispemøde i maj 1988 for at forsøge at revidere det fore-

¹⁴ Jf. Olav C. Lindegaard: "Den Danske Alterbogs tilblivelse", *Kirkehistoriske Samlinger* 2010, s. 167-196. Se især s. 179-181.

¹⁵ Jf. Holger Villadsen: "Tilbagemeldinger på Liturgikommissionens Alterbogsforslag. En foreløbig oversigt ved forsøgsperiodens udløb", *Kritisk forum for praktisk teologi* 35 (1989), s. 5-18. Genoptrykt i Holger Villadsen: *Folkekirkens gudstjenestereform 1992*, København 2011, s. 27-42; især s. 31-33.

liggende materiale med henblik på en kgl. autorisation af en ny dansk alterbog og nye ritualer.¹⁶ Og et af de punkter, der skulle revideres, var indledningskollektterne.

Der blev nedsat tre underudvalg, som arbejdede med hver sit område. Et af underudvalgene arbejdede med gudstjenestens bønner (kollektterne og kirkebønnen). Udvalgets formand var biskop Georg Geil (Viborg Stift). De to andre medlemmer var biskop Ole Bertelsen (Københavns Stift) og biskop Thorkild Græsholt (Lolland-Falsters Stift). Hvert halve år var der et plenummøde over to dage med deltagelse af alle biskopperne; her fremlagde underudvalgene deres forslag, og der blev truffet beslutninger om arbejdet i det næste halvår.

På bispemødet i november 1988 var der enighed om at opretholde Veit Dietrich-kollektterne i selve alterbogen, eventuelt i revideret form. Men man ønskede at give mulighed for alternative kollekter, herunder kollekterne fra alterbogsforslaget 1985, missalekollektterne og eventuelt én eller flere nye kollektrækker. Disse alternative kollekter kunne anføres i et alterbogstillæg sammen med andre alternative og vejledende tekster og bønner. Underudvalget fik til opgave inden næste fælles møde at gennemgå det foreliggende materiale og fremlægge et forslag.

Det fremgik af liturgikommissionens betænkning, at Anna Sophie Seidelin havde været i gang med at nyoversætte missalekollektterne, men ikke havde kunnet få tilslutning til at fortsætte arbejdet. Så hun blev kontaktet i november 1988 og spurgt, om hun ville stille forslaget til nyoversættelse til rådighed for biskoppernes revisionsarbejde. Og det ville hun godt.

På det efterfølgende bispemøde den 10.-11. maj 1989 blev det besluttet på grundlag af bønneudvalgets indstil-

¹⁶ Jf. Lindegaard 2010, s. 182-185.

ling at arbejde videre med Veit Dietrich-kollekterne fra Prøvealterbogen 1958. Ved siden af den autoriserede alterbog blev det besluttet at udarbejde et alterbogstillæg. Alterbogstillægget skulle indeholde supplerende kollekt-rækker, herunder missale-kollekterne med udgangspunkt i Anna Sophie Seidelins oplæg til nyoversættelse.

Da biskopperne i december 1990 foretog en høring med et begrænset antal deltagere (ca. 150, herunder to fra hvert provsti) var der i oplægget til alterbog kun én indlednings-kollekt, og det var en revideret version af Veit Dietrich-kollekterne fra Prøvealterbogen 1958. I de indledende bemærkninger anførtes det: "Veit Dietrich-kollekterne er ikke forsynet med kildeangivelse, men i de fleste tilfælde er de overtaget uændret eller let revideret fra Prøvealterbogen 1958". Som bind III i det samlede oplæg indgik også et forslag til alterbogstillæg. Her var der tre serier med indledningskollekt: Missalekollekt, kollekt fra Alterbogsforslaget 1985 og kollekt af Johannes Johansen. Hvor kollektene i selve alterbogen i princippet var anonyme, var kollektene i alterbogstillægget normalt forsynet med forfatterangivelse. Missalekollektene var forsynet med følgende undertitel: "Oversat og bearbejdet af Anna Sophie Seidelin". Men det bemærkedes, at ordlyden endnu ikke på alle punkter var endelig afklaret.

Der indkom ret mange udtalelser i den første høring. På baggrund af disse udtalelser blev der på et bispemøde i Askov 1.-2. maj 1991 besluttet flere større ændringer i biskoppernes oplæg. Det blev drøftet, om der skulle iværksættes en nyoversættelse af Veit Dietrich-kollekterne, men det blev besluttet indtil videre at opretholde versionen fra Prøvealterbogen 1958. Vedrørende missalekollektene blev det besluttet, at de skulle overføres til selve alterbogen som en parallelrække til Veit Dietrich-kollekterne.

Beslutningerne på Askov-mødet i maj 1991 var grundlaget for den reviderede version af biskoppernes oplæg, som blev sendt i offentlig høring i en bogtrykt udgave: *Oplæg til Gudstjenesteordning*.¹⁷ Oplægget bestod af tre dele: alterbog, ritualbog og alterbogstillæg. I alterbogen var der to kollekttrækker: Veit Dietrich-kollekter og missalekollektter. I biskoppernes forord bemærkedes vedrørende indledningskollektterne:

Gengivelsen af Veit Dietrich-bønnerne er sket på baggrund af en stadig gennemført sammenligning mellem en række foreliggende oversættelser, hvorved udgaven i Prøvealterbogen 1958 i de fleste af tilfældene bedst har syntes at forene tekst-troværdighed med nutidig sprogtone. Imidlertid har også andre af de foreliggende oversættelser ydet bidrag til den fremlagte form, ligesom der stadig foretages justeringer af oversættelsen på baggrund af indkomne – og fortsat indkommende – bemærkninger.

Også i gengivelsen af Missale-bønnerne har et valg måttet finde sted. Den foreliggende udgave rummer en oversættelse foretaget af Anna Sophie Seidelin, idet biskopperne også her ønskede at lægge det kriterium til grund: At søge fremlagt en udgave, der på bedst mulig måde forekommer at forene tekst-troværdighed med nutidig sprogtone.¹⁸

I oplægget til alterbogstillæg fra juni 1991 var der to kollektserier: Indledningskollektterne fra Alterbogsforslaget 1985 og kollektter af Johannes Johansen. Missalekollektterne indgik ikke længere i alterbogstillægget, men i selve alterbogen.

¹⁷ *Oplæg til Gudstjenesteordning* [udarbejdet af biskopperne juni 1991], Frederiksberg 1991. (Forkortet: Oplæg 1991).

¹⁸ Oplæg 1991, s. XIII.

Biskopperne anmodede i forordet om, at bemærkninger og forslag til korrektioner blev sendt til de enkelte biskopper inden 1. november 1991. Imidlertid kom der ikke så mange bemærkninger, og den autoriserede alterbog fra juni 1992 afviger på de fleste punkter ikke meget fra oplægget fra juni 1991. Men der er et par markante undtagelser: Bibelteksten i den trykte alterbog fra november 1992 er bibelteksten fra den autoriserede bibeloversættelse fra 1992, og Veit Dietrich-kollekterne fra Prøvealterbogen 1958 er erstattet af en helt ny version, som blev udarbejdet i efteråret 1991 og de første måneder af 1992.

Initiativet til den nye version af Veit Dietrich-kollekterne kom fra Anna Sophie Seidelin, som var begyndt på at arbejde med en ny "tæt" oversættelse. Som udgangspunkt tilstræbte hun en oversættelse, der lagde sig så tæt som muligt op ad den tyske originaltekst. Det var dog hensigten, at den "tætte" oversættelse efterfølgende skulle revideres under hensyntagen til, at der ikke var tale om at udarbejde en dansk oversættelse af en historisk tekst, men udarbejde indledningskollekt til brug i en nutidig dansk gudstjeneste.

Uafhængig af biskopperne, men i forståelse med dem, blev der i september 1991 etableret en ekstern arbejdsgruppe, der sammen med Anna Sophie Seidelin arbejdede videre med hendes nye "tætte" oversættelse af Veit Dietrichs tyske originaltekst. Gruppen bestod udover Anna Sophie Seidelin af professor Christian Thodberg, biskop Johs. W. Jacobsen og mig som sekretær.

Det afsluttende bispemøde, hvor biskoppernes indstilling til ny alterbog blev færdiggjort, blev holdt i Løgumkloster den 1.-2. april 1992. Her besluttede man at følge underudvalgets indstilling, hvorefter den første indledningskollekt af Veit Dietrich i alt væsentligt skulle være

den version, som den eksterne arbejdsgruppe havde færdiggjort i januar 1992.

I den version, der blev afleveret til kirkeministeren og senere blev autoriseret, var der dog blevet foretaget nogle mindre rettelser: dels af biskoppernes bønneudvalg i februar 1992, dels på plenummødet i april 1992, og dels foranlediget af sproglige bemærkninger fra filologen, dr.-phil. Allan Karker, der havde haft hele oplægget til gennemsyn.¹⁹

Missalekollekterne i den endelige indstilling til ny alterbog afveg også fra den version, der findes i biskoppernes *Oplæg til Gudstjenesteordning* fra juni 1991. Anna Sophie Seidelin havde indhentet en udtalelse fra tidligere landsarkivar, dr.phil. Anne Riising vedrørende oversættelsen fra latin, og på baggrund af denne udtalelse foretog hun en afsluttende revision af missalekollekterne. Denne revision var i alt væsentligt afsluttet i oktober 1991. Efterfølgende blev der foretaget mindre rettelser, dels af Anna Sophie Seidelin selv og dels af bønneudvalget.²⁰

Ved oversættelsen af missalekollekterne tilstræbte Anna Sophie Seidelin en friere og mere gendigtende form, sådan at den stramme og kortfattede latinske original blev oversat til et fyldigere nudansk, hvor der ofte bliver brugt flere danske ord til at gengive et enkelt latinsk ord, og hvor latinske bisætninger ofte bliver omdannet til en eller flere hovedsætninger på dansk. I en karakteristik af Frans Vormordsens gengivelse af missalekollekterne i 1539 har

¹⁹ Der er desuden i alterbogen 1992 nogle enkelte dage i kirkeåret, hvor der af forskellige grunde er nogle afvigelser fra det almindelige skema, hvor den første kollekt er af Veit Dietrich og den anden kollekt en missalekollekt. Jf. Holger Villadsen: "Opfølgende bemærkninger til den nye gudstjenesteordning", *Præsteforeningens Blad* 84 1994, s. 377-386. Genoptrykt i Villadsen 2011, s. 223-240; se især s. 232-235.

²⁰ En pdf-kopi af biskoppernes reviderede indstilling fra maj 1992 kan findes på internetadressen <https://sejrupvilladsen.dk/LN-17.pdf>.

hun en beskrivelse, som indirekte godt kan bruges som en beskrivelse af hendes egen målsætning med nyoversættelsen i alterbogen 1992:

Det er så overordentlig svært at oversætte latin til dansk, sådan at det danske sprog gengiver latinens kraft, bevægelighed og anskuelighed. Det kræver en gendigtning, og der var ingen digterånd på færde i Wormordsens gengivelser. De var hverken latin eller dansk.²¹

Biskoppernes indstilling til ny alterbog blev afleveret til kirkeministeren i slutningen af april 1992. I følgebrevet, som var underskrevet den 24. april 1992 på biskoppernes vegne af biskop Olav Lindegaard, stod der om indledningskollektterne:

De indledende kollektter af Veit Dietrich er blevet bevareret og nyoversat under medvirken af tre af kommissionens medlemmer: biskop Johs. W. Jacobsen, fru Anna Sophie Seidelin og professor, dr.phil. Christian Thodberg. Endvidere er der tilføjet en alternativ række kollektter, der bygger på en nyoversættelse ved fru Anna Sophie Seidelin af de latinske missalekollektter.²²

Da alterbogen den 12. juni 1992 blev autoriseret ved kongelig resolution var indledningskollektterne i alterbogen identiske med biskoppernes indstilling. Og det er den samme version, der findes i de trykte udgaver af alterbogen og senere i salmebogens tekstdel.

Afslutning

Det er i forlængelse af den hidtidige danske tradition, at den første af kollektterne i alterbogen 1992 normalt er en

²¹ Seidelin 1985, s. 41.

²² Efter min egen kopi af biskoppernes indstilling til Kirkeministeren den 24. april 1992.

kollekt af Veit Dietrich. Der har været en Veit Dietrich-kollekt til de fleste af kirkeårets søndage og helligdage helt tilbage til den første danske alterbog i 1556. Det er derimod en nyskabelse, at der også er mulighed for at vælge en missalekollekt. Men det er en nyskabelse, der knytter til ved praksis i Danmark i den første reformationstid. I perioden forud for Palladius' alterbog i 1556 var den normale kollekt en dansk version af de latinske missalekollekter. Og missalekollekterne blev opretholdt som den primære indledningskollekt i de danske alterbøger frem til 1580.

Begge de to kollekttrækker i alterbogen 1992 er udarbejdet på grundlag af originalteksterne på henholdsvis tysk og latin og har ikke været trykt tidligere. Det er Anna Sophie Seidelin, der har stået for det grundlæggende arbejde med den nye danske version af de gamle kollekter.

Ved nyoversættelsen i 1991 af Veit Dietrich-kollekterne tilstræbte Seidelin i første omgang en "tæt" oversættelse, hvor den danske tekst lagde sig så tæt som muligt op ad den tyske originaltekst. Derefter blev oversættelsen bearbejdet endnu en gang med fokus på, at kollekterne skulle indgå i den nye alterbog. Ved oversættelsen af de latinske missalekollekter anvendtes en friere og mere gendigtende fremgangsmåde, hvor den stramme latinske syntaks blev omsat til et friere dansk.

Inden kollekterne kom til at indgå i biskoppernes indstilling til ny alterbog, blev Anna Sophie Seidelins oversættelser gennemset og bearbejdet ad flere omgange, så hun har ikke været alene om at udarbejde den version af indledningskollekterne, som findes i alterbogen 1992. Men det er hende, der har gjort langt det meste af arbejdet med at gengive de gamle kollekter på nudansk.